

**MAHKEMEYE ERİŞİM HAKKI ÇERÇEVESİNDE AVRUPA
İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNİN MESUTOĞLU v.
TÜRKİYE KARARININ TÜRK İDARİ YARGISINDA DAVA
AÇMA SÜRESİNE ETKİSİ***

(THE EFFECT OF THE DECISION OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS IN THE CASE OF MESUTOGLU v. TURKIYE ON THE TIME LIMIT TO FILE A LAWSUIT WITHIN THE FRAMEWORK OF THE RIGHT TO ACCESS TO THE COURT)

Prof. Dr. Zehra ODYAKMAZ
Arş. Gör./Res. Asst. Kerim AZAK*****

ÖZ

Adil yargılanma hakkının zımnî unsurlarından birisi, mahkemeye erişim hakkıdır. Zira mahkemeye erişim hakkı olmadan adil yargılanmadan bahsetmek mümkün değildir. Bununla birlikte devletler tarafından bu hakkın kullanımının düzenlenmesi ve sınırlanması mümkündür. Özellikle adalet sisteminin iyi işlemesi için bu hakka ilişkin birtakım usûl

^H Hakem denetiminden geçmiştir.

* Bu çeviri 28.10.2023 tarihinde Yayınevimize ulaşmış olup, 03.12.2023 tarihinde birinci hakem; 15.12.2023 tarihinde ikinci hakem onayından geçmiştir.

Bu çalışma, Kopaonik School of Natural Law tarafından 13-17 Aralık 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilen “COURT PROCEEDINGS - JUSTICE AND FAIRNESS” başlıklı sempozyumda sunulan bildirinin tam metninin yazarlar tarafından Türkçe’ye birebir çevrilmiş hâlidir. İngilizce bildiriye ulaşmak için bkz. <<https://kopaonik-school.org/wp-content/uploads/2023/04/TOM-III-ZA-SAJT.pdf>> Erişim Tarihi 12.8.2023.

** Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Kamu Hukuku Bölüm Başkanı, İdare Hukuku Anabilim Dalı, odyakmaz.zehra@gmail.com, ORCID ID: orcid.org/0000-0003-2324-8554

*** İzmir Bakırçay Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku Anabilim Dalı, krma-zak@gmail.com, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-4830-771X

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmişlerdir.

Katkı Payı Oranı: Yarı yarıya (%50/%50)'dir.

Bu makaleye atıf için; ODYAKMAZ, Zehra, AZAK, Kerim, “Mahkemeye Erişim Hakkı Çerçevesinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Mesutoğlu v. Türkiye Kararının Türk İdarî Yargısında Davaya Açma Süresine Etkisi”, İzmir Bakırçay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt No.: 4, Sayı No.: 8, 2023, s. 227-246.

kuralları getirilebilir. Ancak bu usûl kurallarının, katı şekilci yorumu mahkemeye erişim hakkını ihlâl edecektir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Mesutoğlu v. Türkiye kararında da usûl kurallarının katı yorumu sebebiyle Sözleşmenin 6. maddesinin ihlâl edildiğine karar verilmiştir.

Mesutoğlu kararının, Türk idarî yargısında usûl kurallarının yorumu bakımından önemli etkisi olmuştur. Dava açma süresi, dava dilekçesinin reddi, dava dilekçesinin verilebileceği yerler, davacı aleyhine hükmedilecek vekâlet ücreti gibi usûl hukukuna ilişkin birçok konuda, Mesutoğlu kararına yollama yapılmıştır. Bu çalışmada da Mesutoğlu kararına yollama yapılan Türk Danıştay kararları üzerinden Mesutoğlu kararının, Türk idarî yargısında dava açma süresine olumlu etkisi açıklanmıştır. Çalışmanın bütünü de görüleceği üzere Mesutoğlu kararının, Türk idarî yargısına önemli etkileri olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Adil Yargılanma Hakkı, Mahkemeye Erişim Hakkı, Dava Açma Süresi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, İnsan Hakları

ABSTRACT

One of the tacit elements of the right to a fair trial is the right to access to the court, in as much as it is not possible to mention a fair trial without the right to access to the court. Nevertheless, states could regulate and limit the usage of this right. This is the case especially when some procedural rules are applied in order to ensure the well-functioning of the justice system. However, a formal and strict interpretation of the procedural rules shall lead to the violation of the right of access to the court. As a matter of fact, in the case of Mesutoğlu v. Türkiye, the European Court of Human Rights decided that Article 6 of the Convention had been violated. Mesutoğlu Decision has had important implications on the interpretation of the rules of procedure in Administrative Justice in Türkiye. The references have been made to the Mesutoğlu Decision in relation to the procedural law on many subjects, such as the time limit to file a lawsuit, the rejection of the petition, the places where the petition can be submitted, and the attorneys' fee to be applied against the plaintiff. Taking into account Council of State Decisions, this study expounds on the positive contribution of the Mesutoğlu decision to the time limit to file a lawsuit in the administrative justice system in Tur-

kiye. As can be observed throughout the whole study, the Mesutoğlu decision had significant effects on the Turkish administrative judiciary.

Keywords: *Right to a Fair Trial, Right of Access to the Court, Time Limit to File a Lawsuit, European Convention on Human Rights, Human Rights*

GİRİŞ

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı, içerisinde açık ve zımnî unsurları barındırmaktadır. Adil yargılanma hakkının zımnî unsurlarından birisi de mahkemeye erişim hakkıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) de kabul ettiği üzere mahkemeye erişim sağlanmadan, adil yargılanmadan bahsetmek mümkün olmayacaktır. Bu sebeple bireyler açısından mahkemeye erişim hakkı, önem arz etmektedir.

Mahkemeye erişim hakkı, Sözleşme kapsamında korunmakta olsa da mutlak bir hak değildir. Bu sebeple Sözleşmeye taraf devletler tarafından sınırlanması ve bu hakkının kullanımının düzenlenmesi mümkündür. Bununla birlikte AİHM, taraf devletlerin bu hakka getirdiği sınırlamayı denetlemektedir. Mahkemeye erişim hakkına ilişkin usûl kurallarının yorumu konusunda yetki ve görev, ulusal mahkemelerindir. Ancak usûl kurallarının, Sözleşmeye uygun yorumlanıp yorumlanmadığı ise Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin denetimi altındadır. İşte Mesutoğlu v. Türkiye kararı da tam olarak usûl kurallarının yorumunun, Sözleşmeye uygunluk bakımından denetimine ilişkindir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, çalışmanın devamında da açıklandığı üzere Mesutoğlu kararında, usûl kurallarının yorumuna ilişkin önemli bir ilke getirmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bu kararının, Türk idarî yargısı üzerinde çok önemli etkileri olmuştur. Başta dava açma süresi olmak üzere dava dilekçesinin reddi, dava dilekçesinin verilebileceği yerler, davacı aleyhine hükmedilecek vekâlet ücreti gibi usûl kurallarına ilişkin kararlarında Danıştay, Mesutoğlu kararına yollama yapmıştır.

Bu çalışmanın konusunu, Mesutoğlu kararının Türk idarî yargısında dava açma süresine etkisi oluşturmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde, Mesutoğlu v. Türkiye kararı özetlenmiştir. İkinci bölümünde

mahkemeye erişim hakkı açıklanmıştır. Son bölümde ise Mesutoğlu kararının, dava açma süresi bakımından etkisi değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme yapılırken Türk Danıştay'ının Mesutoğlu kararına yollama yaptığı kararları esas alınmıştır. Bu kısımda da görüleceği üzere Danıştay, dava açma süresine ilişkin içtihat geliştirirken Mesutoğlu kararına ve dolayısıyla mahkemeye erişim hakkına değinmiştir. Bu yönüyle Mesutoğlu kararının, Türk idarî yargısına çok önemli etkileri olduğunu şimdiden söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu çalışmanın amacı, Mesutoğlu kararı çerçevesinde mahkemeye erişim hakkını düzenleyen usûl kurallarının yorumuna ilişkin Türk Danıştay pratiğinin açıklanmasıdır. Bu doğrultuda çalışma, sadece dava açma süresi ile sınırlanmıştır. Çalışmada vurgulamak istediğimiz husus ise mahkemeye erişim hakkına önemli bir sınırlama getiren dava açma süresine ilişkin kuralların, katı şekilcilikten uzak bir şekilde yorumlanması gerekliliğidir.

I. MESUTOĞLU v. TÜRKİYE KARARI¹

A. Karara Konu Olayın Özeti

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 2008 yılında verdiği Mesutoğlu vs. Türkiye kararına konu olayda, meydana gelen trafik kazası sebebiyle belediyenin kusuru olması sebebiyle kazada hayatını kaybedenlerin yakınları, adlî yargıda belediye hakkında tazminat davası açmıştır. Asliye hukuk mahkemesi; davanın, idarî yargının görevine girdiği gerekçesiyle görevsizlik kararı vermiştir. Asliye hukuk mahkemesi kararında ayrıca, başvuru kararın kesinleşmesinden itibaren 10 gün içerisinde mahkemeye başvurmaları hâlinde dosyanın, yetkili idare mahkemesine gönderilmesine hükmetmiştir.

Kararın kesinleşmesinden sonra davacılar, asliye hukuk mahkemesine başvurmuş ve bunun üzerine mahkeme, dava dosyasını yetkili idare mahkemesine göndermiştir. Yetkili idare mahkemesi, ara karar kurmuş ve başvuru kararın, tebliğden itibaren 30 gün içerisinde dava dilekçelerini tamamlamalarını istemiştir. Başvuru kararın dava dilekçesini İdari Yargılama Usulü Kanunu'na uygun bir şekilde tamamlamaları üzerine mahkeme, dilekçelerin taraflara tebliği gibi çeşitli usûli işlemleri gerçekle-

¹ AİHM, Case of Mesutoglu v. Turkey, Application No: 36533/04, 14.10.2008 <<https://hudoc.echr.coe.int/eng>> Erişim Tarihi 5.7.2022

tirmiştir. Bir süre sonra idare mahkemesi, usûl hatası yapıldığı gerekçesi ile davanın reddine ve dosyanın, asliye hukuk mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

B. Türk İdarî Yargısı Kararının Gerekçesi

Türk yargı sisteminde, “yargı ayrılığı sistemi” geçerlidir. Bir başka ifadeyle adlî yargı ve idarî yargı birbirinden ayrıdır. Bu kapsamda 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nda², idarî yargıda açılması gereken bir davanın adlî yargıda açılmış olması hâlinde yapılması gerekenler düzenlenmiştir. İdari Yargılama Usulü Kanunu madde 9/1’e göre böyle bir durumda davacı, adlî yargının görevsizlik kararı sonrasında görevsizlik kararının kesinleşmesinden itibaren 30 gün içerisinde idarî yargıda dava açabilir. Görevsiz yargı merciine başvurma tarihi, idarî yargıya başvurma tarihi olarak kabul edilecektir.

Mesutoğlu kararına konu olayda, başvuruçular adlî yargının görevsizlik kararından sonra idarî yargıda dava açmamıştır. Asliye hukuk mahkemesi, görevsizlik kararının kesinleşmesinden sonra başvuruçuların başvurusu ile dosyanın idare mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir. Ancak İdari Yargılama Usulü Kanunu’nda böyle bir usûl öngörülmemiştir. Aksine görevsizlik kararından sonra başvuruçuların, idarî yargıda dava açması öngörülmüştür.

İdare mahkemesi, İdari Yargılama Usulü Kanunu madde 9/1’de yer almayan bu uygulamayı, hatalı bulmuş ve bu sebeple davanın reddine karar vermiştir. İdare mahkemesine göre başvuruçuların, bizzat kendilerinin İdari Yargılama Usulü Kanunu madde 3’e göre düzenledikleri bir dilekçe ile idarî yargıda dava açmaları gerekirdi. İdare mahkemesinin bu kararı, Danıştay denetiminden de geçerek kesinleşmiştir.

C. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararının Gerekçesi

Başvuruçular, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. maddesinin 1. fıkrası kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlâl edildiği gerekçesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurmuştur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi; kararında, mahkemeye erişim hakkının sınırsız olmadığını, başvuru hakkına ilişkin taraf devletlerce getirilecek düzenlemelerin, doğal olarak bu hakkı sınırladığını kabul etmektedir. Ancak bu

² <<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2577.pdf>> 28.7.2022

sınırlamaların, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 6/1 ile bağdaşabilmesi, meşru bir amaç güdülmesi ve araç ile amaç arasında makul bir oranın bulunmasına bağlıdır.

Bu ilkelerden hareketle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, dava açma hakkına ilişkin taraf devletlerce getirilecek usûl kurallarının değerlendirilmesinde mahkemenin dikkat etmesi gereken hususları belirlemiştir. Buna göre mahkemeler, bu kuralları uygularken davanın hakkaniyetine hanel getirecek katı şekilcilikten kaçınmalıdır. Bununla birlikte getirilen kuralların değerlendirilmesinde mahkemeler, bu kuralların ortadan kalkmasına sebep olacak aşırı esneklikten de kaçınmalıdır.

Mahkemeye erişim hakkına ilişkin bu ilkeler çerçevesinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, somut olayı değerlendirmiştir. İdari Yargılama Usulü Kanunu madde 9'a göre idarî yargıda açılması gereken bir dava adlî yargıda açılmış ise görevsizlik kararı üzerine belirli bir süre içerisinde, idarî yargıda dava açılması mümkündür. Somut olayda ise başvuru, doğrudan dava açmamış, asliye hukuk mahkemesi başvuru üzerine dosyayı yetkili idare mahkemesine göndermiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, başvuru, görevsizlik kararı üzerine bizzat idarî yargıda dava açmaları ile asliye hukuk mahkemesinin dosyayı, idare mahkemesine göndermesi arasında alınacak sonuç bakımından bir fark olmadığını vurgulamıştır. Neticede her iki durum, davanın görevli yargı merciince incelenmesi amacına hizmet etmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 9. maddesinin kesin olarak uygulanması gerektiği farz edilse dahî başvuru, idare mahkemesinin ara kararından sonra idare mahkemesine dava dilekçelerini de sunduğunu eklemiştir.

Netice olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne göre İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 4. ve 9. maddeleri ile amaçlanan husus, idare mahkemelerine erişimi kolaylaştırmaktır. Fakat buna rağmen İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 9. maddesinin katı bir şekilde uygulanması, başvuru, mahkemeye erişim hakkından ve dolayısıyla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 6/1 çerçevesinde adil yargılanma hakkından yoksun bırakmıştır. Bu sebeple Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, adil yargılanma hakkının ihlâl edildiğine karar vermiştir.

II. MAHKEMEYE ERİŞİM HAKKI

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinde, adil yargılanma hakkı düzenlenmiştir. 6. maddenin 1. fıkrası medenî hak ve yükümlülüklerle ilişkin davalar ile ceza davaları bakımından geçerlidir. 6. maddenin 2. ve 3. fıkraları, sadece ceza davaları bakımından uygulanabilir niteliktedir³. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinde, adil yargılanma ilkelerinin bir kısmı açık bir şekilde düzenlenmiştir. Ancak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, adil yargılanma ilkelerini belirlerken sadece madde metni ile sınırlı kalmamıştır. Bu doğrultuda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi; 6. maddenin, hukuk devleti ve demokratik toplum için sahip olduğu önem sebebiyle 6. maddeyi geniş yorumlamış ve adil yargılanmanın zorunlu sonuçlarının da ilkeler arasında yer aldığını kabul etmiştir⁴. Bir başka ifadeyle adil yargılanma hakkının açık ve zımnî ilkeleri bulunmaktadır⁵.

Sözleşmenin 6/1. maddesine göre herkes; davasının (i) yasayla kurulmuş, (ii) bağımsız ve (iii) tarafsız bir (iv) mahkeme tarafından (v) kamuya açık olarak ve (vi) makul bir süre içerisinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Görüleceği üzere mahkemeye erişim hakkı, Sözleşmenin 6. maddesinde geçmemektedir. Fakat bu hak, adil yargılanma hakkının zorunlu bir sonucu olarak zımnî ilkeler arasında kabul edilmektedir. Zira ortada bir dava mevcut değil ise yargılamanın adil, alenî ve sürâtlî olmasının bir değeri olmayacaktır⁶. Bir başka ifadeyle mahkemeye erişim hakkı, Sözleşmenin 6/1. maddesinde düzenlenen usûlî güvencelerin mantıksal bir önkoşulu ve olmazsa olmazıdır (*sine quo non*)⁷. Bu sebeple

³ Rıza TÜRMEN, 'Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde Adil Yargılanma Hakkı' İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Adli Yargı Sempozyumu (TBB Yayınları 2004) 39; Dovydas VITKAUSKAS and Grigoriy DIKOV, Protecting The Right To A Fair Trial Under The European Convention On Human Rights (2nd edn, Council of Europe 2017) 11; William A SCHABAS, The European Convention on Human Rights (Oxford University Press 2015) 271

⁴ Feyyaz GÖLCÜKLÜ, 'Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde Adil Yargılama' (1994) 49 Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 199, 200–201; VITKAUSKAS and DIKOV (n 3) 12; SCHABAS (n 3) 284–285

⁵ Açık ve zımnî unsurlar için bkz. A Şeref GÖZÜBÜYÜK and Feyyaz GÖLCÜKLÜ, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması (10th edn, Turhan Kitabevi 2013) 267

⁶ AIHM, Case of Golder v. U.K., Application No: 4451/70, 21.02.1975, § 35 <<https://hudoc.echr.coe.int/eng>> Erişim Tarihi 23.7.2022

⁷ Bostjan M ZUPANCIC, 'Access to Court as a Human Right According to the European Convention of Human Rights' (2000) 9 Nottingham Law Journal 1, 7

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6/1. maddesi sadece başlamış bir yargılamayı güvence altına almamakta, aynı zamanda mahkemeye gidebilme yani mahkemeye erişim hakkını da güvence altına almaktadır⁸.

Mahkemeye erişim hakkının dayandığı temel; hakların korunmasında, zararın tazmin edilmesinde, hukukun üstünlüğünün sağlanmasında ve uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözümlenmesinde mahkemelerin önemli bir rol oynamasıdır⁹. Gerçekten de uluslararası veya ulusal bir hukuk sisteminde, insan haklarının korunması ve bu haklara saygı, ancak etkili bir yargı yolunun varlığı ile garanti altına alınabilir¹⁰. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de *Golder v. U.K.* kararında mahkemeye erişim ihtimalinin bulunmadığı durumda, hukuk devletinin kavranmasının zor olduğunu belirtmiştir¹¹.

Mahkemeye erişim hakkının mevcudiyetine ilişkin bu gerekçeler, yürütme organının işlemlerinin yargısal denetimi bakımından daha da önemlidir. Çünkü hukuk devletinin unsurlarından birisi de yürütmenin işlemlerinin yargısal denetimidir¹². Bu çerçevede yargı ayrılığının kabul edildiği Türk hukuk sisteminde; idarî yargıya erişim, hukuk devleti açısından vazgeçilemez niteliktedir.

Mahkemeye erişim hakkının teorik olarak mevcut olmasının yanı sıra bu hakkın, fiilen ve gerçekten de bulunması gerekir¹³. Bir başka ifadeyle mahkemeye başvurma olanağının teorik olarak hukuken mevcut olmasına rağmen ilgilinin kusuru olmaksızın, bu hak etkili bir biçimde kullanılmamakta ise Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 6/1 ihlâl edilmiş olacaktır¹⁴. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin mahkemeye erişim hakkını kabul ettiği ilk kararı olan *Golder v. U.K.* kararında da bu sebeple mahkeme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde

⁸ GÖZÜBÜYÜK and GÖLCÜKLÜ (n 5) 266

⁹ Christopher A WHYTOCK, 'Foreign State Immunity and The Right to Court Access' (2013) 93 Boston Law Review 2033, 2048

¹⁰ Francesco FRANCIONI, 'The Rights of Access to Justice under Customary International Law' in Francesco FRANCIONI (ed), Access to Justice as a Human Right, vol XVI/4 (Oxford University Press 2007) 1

¹¹ Case of *Golder v. U.K.*, § 34

¹² Ergun ÖZBUDUN, *Türk Anayasa Hukuku* (19th edn, Yetkin Yayınları 2019) 125 vd.

¹³ DJ HARRIS, M O'BOYLE and C WARBRICK, *Law of The European Convention on Human Rights* (2nd edn, Oxford University Press 2009) 236; TÜRMEEN (n 3) 41

¹⁴ GÖZÜBÜYÜK and GÖLCÜKLÜ (n 5) 278

6/1'in ihlâl edildiğine karar vermiştir¹⁵. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkının fiilen ya da hukuken engellenmesi; keza bu hakkın, kullanımını imkânsız hâle getirecek ölçüde koşullara bağlanarak sınırlandırılması Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 6'nın ihlâli anlamına gelmektedir¹⁶. Fakat belirtmek gerekir ki Sözleşmeye taraf devletlerin yükümlülükleri sadece bu hakkın kullanımının engellenmemesi biçiminde (negatif yükümlülük) değildir. Bunun yanı sıra taraf devletlerin, bu hakkın etkili şekilde kullanımını sağlayacak tedbirleri de alması (pozitif yükümlülük) gerekmektedir¹⁷.

Adil yargılanma hakkının zorunlu bir sonucu olan mahkemeye erişim hakkı, mutlak bir hak değildir. Bu hakkın doğası, devletler tarafından düzenlenmesini gerektirir¹⁸. Yapılacak düzenlemeler ise bireylerin ve toplumun ihtiyaçlarına ve kaynaklarına göre mekân ve zaman içerisinde değişebilecektir¹⁹. Özellikle bu hakkın kötüye kullanımının önlenmesi amacıyla devletler tarafından kullanım koşullarının belirlenmesi ve sınırlandırılması mümkündür²⁰. Keza adaletin iyi bir şekilde işlemesi, mahkemelerin aşırı dava yükünün olmasının engellenmesi, yargı sisteminin düzenli işleyişi, "hukukî belirlilik" için ulusal mevzuatta, usûle ilişkin düzenlemeler yapılması prensip olarak kabul edilebilir²¹. Örneğin dava açmanın belirli bir süreye bağlanması, dava ve karar harcının olması, adli yardım bulunmaması, dava açmanın geciktirilmesi, kanun yolu (istinaf, temyiz gibi) başvurusunda avukatla temsil zorunluluğu getirilmesi, kötü niyetli kanun yolu başvurusunun para cezası ile cezalandırılması gibi hususlar mahkemeye erişim hakkını sınırlar niteliktedir²².

¹⁵ HARRIS, O'BOYLE and WARBRICK (n 13) 236

¹⁶ GÖLCÜKLÜ (n 4) 208

¹⁷ Sibel İNCEOĞLU, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı (4th edn, Beta Yayıncılık 2013) 115–116; GÖZÜBÜYÜK and GÖLCÜKLÜ (n 5) 279

¹⁸ SCHABAS (n 3) 285

¹⁹ Case of Golder v. U.K., § 38

²⁰ GÖZÜBÜYÜK and GÖLCÜKLÜ (n 5) 278

²¹ VITKAUSKAS and DIKOV (n 3) 33; Pieter van DIJK and others (eds), Theory and Practice of the European Convention on Human Rights (4th edn, Intersentia Publishing 2006) 573

²² Benzer ve daha fazla sınırlama örnekleri için bkz. HARRIS, O'BOYLE and WARBRICK (n 13) 239 vd.; İNCEOĞLU (n 17) 120 vd.; VITKAUSKAS and DIKOV (n 3) 33 vd.; DIJK and others (n 21) 569 vd.

Mahkemeye erişim hakkına getirilecek sınırlamalar, devletlerin takdir marjı içerisinde yer almakla birlikte bu takdir hakkının kullanımının sınırları Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından belirlenmiştir²³. Bir başka ifadeyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, hakkın sınırlandırabileceğini kabul etmekle birlikte sınırlamaya ilişkin kriterleri de belirlemiştir²⁴. Buna göre bu hakkın sınırlandırılmasının kabul edilebilir nitelikte olması için şu üç şartı taşıması gerekmektedir²⁵:

1-Sınırlama meşru bir amaca hizmet etmelidir.

2-Sınırlama, hakkın özüne zarar vermemelidir.

3-Sınırlama aracı ile amacı arasında makul bir oran bulunmalıdır.

Sınırlama kriterlerinin belirlendiği Ashingdane kararında, akıl hastanesinde yatmakta olan başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik getirilen sınırlamanın Sözleşmeye uygun olduğu tespit edilmiştir. Birleşik Krallık hukukunda, akıl hastalarının dava açması sınırlandırılmıştır. Getirilen bu sınırlamanın amacı ise akıl hastalarına bakmakla sorumlu olan kimselerin dava yoluyla haksız bir biçimde baskı altında kalmasını önlemektir²⁶. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, bu doğrultuda getirilen sınırlamanın meşru bir amacının olduğunu, hakkın özünü zedelediğini ve orantılı olduğunu tespit etmiştir.

Yukarıda yer verilen şartlara uygun olarak mahkemeye erişim hakkının sınırlandırılması mümkündür. Fakat özellikle mahkemeye erişim hakkına ilişkin getirilen usûl şartlarının yorumu da bu hakkı etkiler niteliktedir. Eğer usûl kuralları, birden fazla yoruma sebep olabilecek nitelikte ise mahkemeye erişim hakkının kullanılması engellenebilecek biçimde usûl kuralları katı yorumlanmamalı veya uygulanmamalıdır²⁷. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi; çeşitli kararlarında, usûl kurallarının katı bir biçimde yorumlanması ve uygulanmasının, bireyleri mahkemeye erişim hakkından mahrum bıraktığını değerlendirmiştir²⁸. Nitekim daha

²³ Paula GILIKER, ‘Osman and Police Immunity in the English Law of Torts’ (2000) 20 Legal Studies 372, 374

²⁴ AİHM, Case of Ashingdane v. U.K., Application No: 8225/78, 28.05.1985, <<https://hudoc.echr.coe.int/eng>> Erişim Tarihi 26.7.2022

²⁵ Case of Ashingdane v. U.K., § 57

²⁶ Case of Ashingdane v. U.K., § 58

²⁷ HARRIS, O’BOYLE and WARBRICK (n 13) 240

²⁸ AİHM, Case of Pérez De Rada Cavanilles v. Spain, Case No: 116/1997/900/1112, 28.10.1998, § 49, <<https://hudoc.echr.coe.int/eng>> Erişim Tarihi 26.7.2022; ECHR,

önce açıklandığı üzere Mesutoğlu v. Türkiye kararında da ulusal mahkemelerin, usûl kurallarını yorumlarken katı şekilci yorumdan kaçınmaları gerektiğini ifade etmiştir²⁹. Bu noktada şunu eklemek gerekir ki usûl kurallarının yorumu konusunda ulusal mahkemeler görevlidir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de kararlarında, ulusal mevzuatın yorumlanması konusunda görevinin olmadığını, görevinin sadece ulusal mahkemelerin yorumlarının Sözleşmeye uygunluğunu denetlemek olduğunu belirtmektedir³⁰.

III. MESUTOĞLU KARARININ DAVA AÇMA SÜRESİ BAKIMINDAN ETKİLERİ

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, ulusal mevzuatın yorumlanması konusunda görevinin olmadığını kabul etmekle birlikte ulusal mahkemelerin yorumunu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uygunluk bakımından denetlemektedir. Çalışmanın başında özetlediğimiz Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Mesutoğlu kararı ise mahkemeye başvuruya ilişkin usûl kurallarının yorumu açısından önemli bir ilke getirmektedir. Buna göre yargı mercileri, usûl kurallarını yorumlarken mahkemeye erişim hakkını ihlâl edecek aşırı katı şekilcilikten ve yine usûl kurallarını anlamsız kılacak aşırı esneklikten kaçınmalıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin usûl kurallarının yorumuna ilişkin getirdiği bu kriterin Türk idarî yargısında önemli etkileri olmuştur.

Türk Danıştay; Mesutoğlu kararına birçok kararında yollama yapmıştır. Türk Danıştay, özellikle dava açma süresi, dava dilekçesinin reddi, dava dilekçesinin verilebileceği yerler, davacı aleyhine hükmedilecek vekâlet ücreti, görevsiz adlî yargı merciin dosyayı gönderme kararı gibi usûl hukukuna ilişkin birçok kararda, Mesutoğlu kararına da yer vermiştir. Bu yönüyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bu kararı, Türk idarî yargısına birçok yönden etki yapmıştır.

Mesutoğlu kararı, doğrudan dava açma süresine ilişkin olmasa da Danıştay'ın bu karara en çok yollama yaptığı konular arasında dava açma süresi yer almaktadır. Her ne kadar dava açma süresinin başlangıcına

Case of Běleš And Others v. The Czech Republic, Application No: 47273/99, 12.11.2002, § 50-51 <<https://hudoc.echr.coe.int/eng>>, Erişim Tarihi 26.7.2022

²⁹ Case of Mesutoglu v. Turkey, § 22

³⁰ AİHM, Case of Yagtzilar and Others v. Greece, Application No: 41727/98, 06.12.2001, § 25, <<https://hudoc.echr.coe.int/eng>> Erişim Tarihi 26.7.2022

ve hesaplanmasına ilişkin önemli içtihatlar geliştirilmiş ise de özellikle ilk derece mahkemeleri zaman zaman aşırı şekilci bir yorum yapmaktadır. Bu nedenle de dava açma süresine ilişkin kuralların yorumunda, Mesutoğlu kararı önemini korumaktadır.

Mesutoğlu kararının Türk idarî yargısında “dava açma süresi”ne etkileri açıklanırken Türk Danıştay’ının bu karara yollama yaptığı kararları dikkate alınmıştır. Danıştay kararlarında da görüleceği üzere Mesutoğlu kararının etkisi ile Türk idarî yargısı, usûl kurallarını “mahkemeye erişim hakkı” çerçevesinde yorumlama eğilimindedir. Elbette Danıştay’ın eleştiriye açık, usûl kurallarını aşırı şekilci yorumlayan kararları da mevcuttur. Fakat bu çalışmada asıl olarak ele alınan; Mesutoğlu kararına yollama yapılan dava açma süresine ilişkin kararlardır. Bu kararlar ise Mesutoğlu kararının da etkisi ile Danıştay’ın ortaya koyduğu olumlu yaklaşımı gösterir niteliktedir.

A. Dava Açma Süresi ile Mahkemeye Erişim Hakkının Sınırlanması

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihadına göre mahkemeye erişim hakkının, taraf devletler tarafından düzenlenmesi ve sınırlanması mümkündür. Nitekim bu çerçevede dava açma süresi gibi dava açmaya ilişkin olarak çeşitli usûl şartları getirilebilir. Her ne kadar taraf devletlerin, bu hakkı düzenleme ve sınırlama konusunda takdir hakkı olduğu kabul edilse de bu sınırlamanın Sözleşmeye uygunluğu denetlenmektedir. Sınırlama; hakkın özüne dokunma yasağı, meşru amaç ve orantılılık biçimindeki üçlü teste tâbi tutularak denetlenmektedir.

İfade etmek gerekir ki zamanında hareket etmeyi imkânsız kılacak kadar kısa olan dava açma süresi; ilgiliyi, fiilen mahkemeye erişim hakkından mahrum bırakabilir³¹. Bu gibi durumlar haricinde dava açma süresinin, hakkın özüne zarar verdiğinden bahsetmek çoğunlukla mümkün değildir.

Süre sınırı getirilmesi, toplumsal ve hukukî ilişkilere kesinlik ve istikrar getirmede ve adaletin iyi işleminde hayatî bir öneme sahiptir³².

³¹ Karen REID, *A Practitioner’s Guide to the European Convention on Human Rights* (2nd edn, Sweet & Maxwell 2004) 78

³² Nihal JAYAWICKRAMA, *The Judicial Application of Human Rights Law* (2nd edn, Cambridge University Press 2017) 497

Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de “süre sınırı”nın; hukukî belirlilik ve kesinliği sağlamak, muhtemel davalıları karşı koyması zor olabilecek eski iddialara karşı korumak ve mahkemelerin, hayli geçmişte kalmış olaylar hakkında karar verirken adaletsizliğe düşmelerini engellemek gibi meşru amaçları taşıdığını belirtmiştir³³. Gerçekten de süre sınırı olmaması hâlinde; uyuşmazlıkların süresiz olarak çıkma ihtimali bulunacak, taraflar bakımından hukukî belirsizliklere neden olacak, üzerinden uzun süre geçen olaylar bakımından mahkemelerin vereceği kararların kalitesi düşecektir³⁴. Bütün bunların yanı sıra idarî yargı bakımından süre sınırı bulunmadığı takdirde idarî işlemlerin sürekli dava tehdidi altında olması, kamu yönetiminin ve hizmetlerinin aksamasına neden olabilecektir³⁵.

Dava açma süresinin getirilmesindeki bu nedenler dikkate alındığında bu sınırlamanın meşru bir amaca hizmet ettiği görülmektedir. Bu sebeple “süre sınırlaması”, eğer orantılılık ilkesine uygun ise Sözleşmeye aykırı olmayacaktır³⁶. Orantılılık denetiminde, taraf devletlerdeki farklı uygulamalar göz önünde tutulduğunda devletlerin takdir alanı da dikkate alınmaktadır³⁷. Bir başka ifade ile dava açma süresinin ne kadar olacağı konusunda, taraf devletlerin geniş bir takdir yetkisi vardır.

Türk idarî yargısında dava açma süresi, İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 7. maddesi ve devamında hüküm altına alınmıştır. Davanın süresi içerisinde açılıp açılmadığı, ilk incelenecek hususlar arasında yer alır. Derece mahkemeleri, bu incelemeyi re’sen yapar. Eğer davanın süresi içerisinde açılmadığı tespit edilirse esasa girmeden ön koşullar yönünden dava reddedilir. Bu bakımdan Türk idarî yargısında “dava açma süresi”ne ilişkin hükümlerin yorumlanmasında, Mesutoğlu kararı önem arz etmektedir.

³³ AİHM, Case of Stubbings and Others v. U.K., Application No: 22095/93, 22.10.1996, § 51, <<https://hudoc.echr.coe.int/eng>>, Erişim Tarihi 29.7.2022

³⁴ JAYAWICKRAMA (n 32) 497

³⁵ Lûtfi DURAN, ‘İdari Kazada Dava Açma Müddeti’ (1945) 11 İstanbul Hukuk Mecmuası 238, 239; Ahmet AKBABA, Right to Fair Trial in Turkish Administrative Justice System in the Light of European Human Rights Law (Legal Publishing 2016) 51. Dava açma süresine ilişkin bu görüşlerin eleştirisi için bkz. Yıldırım ULER, ‘Yönetmelik Yargıda Dava Süresi’ I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi Birinci Kitap (Danıştay Yayınları 1991) 209 vd.

³⁶ HARRIS, O’BOYLE and WARBRICK (n 13) 240

³⁷ ibid

B. İdarî İşlemlerde Dava Açma Süresinin Bildirilmesi

1982 tarihli Türk Anayasası'nın³⁸ 40/2 maddesine göre devlet; işlemlerinde, bu işlemlere karşı hangi mercie başvurulabileceği ve sürelerini belirtmelidir. Anayasa'nın bu hükmünden hareketle Türk öğretisinde ve yargısında, dava açma süresinin bildirilmediği işlemler bakımından dava açma süresinin akıbeti tartışma konusu olmuştur. Danıştay daireleri arasındaki içtihat farklılığı sebebiyle konu, Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulunun da önüne gelmiştir.

Türk idarî yargısında dava açma süresi, genel ve özel dava açma süreleri olarak ikiye ayrılmaktadır: Genel dava açma süresi idare mahkemelerinde 60 gün, vergi mahkemelerinde ise 30 gündür. Bunun haricinde bazı kanunlarda, genel dava açma süresinden daha kısa bir süre öngörülmüştür. Dava açma süresinin devlet tarafından bildirilmediği hâllerde, dava açma süresi nasıl hesaplanacaktır? Konuya ilişkin olarak Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu, Mesutoğlu kararına da değinmiş ve devletin işlemlerinde dava açma süresinin bildirmediği durumlarda, genel dava açma süresinin uygulanması gerektiğine karar vermiştir³⁹. Bir başka ifade ile özel dava açma süresine tâbi bir işlem olsa dahi dava açma süresi, ilgiliye bildirilmemiş ise genel dava açma süresi dikkate alınacaktır.

C. İdare Mahkemelerinde ve Vergi Mahkemelerinde Farklı Dava Açma Süresinin Öngörülmesi

İdari Yargılama Usulü Kanunu madde 7'ye göre idare mahkemelerinde dava açma süresi 60 gün, vergi mahkemelerinde ise 30 gündür. İdare mahkemelerinde ve vergi mahkemelerinde farklı dava açma süresinin öngörülmesi zaman zaman sorunlara yol açmaktadır. Zira idare ve vergi mahkemelerinin görevleri birbirinden ayrılmakla birlikte bazı işlemler yönünden görevli mahkemenin tespitinde tereddütler yaşanabilmektedir. Örneğin idare mahkemesinin görevine girdiği düşünülerek 30 gün geçtikten sonra açılan bir davada, eğer vergi mahkemesi görevli ise dava açma süresi geçmiş olacaktır.

Tam olarak da yukarıdaki örnekteki gibi bir olayda Danıştay, Mesutoğlu kararına da değinerek usûl kurallarını mahkemeye erişim hakkını

³⁸ <<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>> Erişim Tarihi 29.07.2022

³⁹ Danıştay İBK, 2/1, 15.03.2022

sağlamaya yönelik yorumlamıştır⁴⁰. Karara konu olayda dava, 30 günlük süre geçtikten sonra idare mahkemesinde açılmıştır. İdare mahkemesi, davayı esaslan karara bağlamıştır. Fakat karar temyiz incelemesinde Danıştay tarafından vergi mahkemesi görevli olduğu gerekçesi ile bozulmuştur. Dosya kendisine gelen vergi mahkemesi ise idare mahkemesine başvuru tarihini, İdari Yargılama Usulü Kanunu gereği kendisine başvuru tarihi kabul etmiş ve dava açma süresinin geçtiğinden bahisle davanın reddine karar vermiştir. Bu kararın temyizi üzerine Danıştay'ın ilgili dairesi, vergi mahkemesi kararını bozmuştur. Kararın gerekçesine göre idare mahkemesinin dahî görevli mahkemeyi tespit edemediği bir durumda, davacıdan görevli mahkemenin tespiti beklenemez. Aksi yönde bir kabul hakkaniyete uygun düşmeyeceği gibi mahkemeye erişim hakkının özünü zedeler nitelikte olacaktır. Bu sebeple açılan davanın, süresi içinde açıldığının kabulü gerekmektedir.

D. İdarî Eylemlerden Doğan Tam Yargı Davalarında Dava Açma Süresi

Türk hukuk sisteminde bir idarî usûl kanunu mevcut değildir. Bu sebeple dava açmadan önce idareye yapılacak başvurular ve bu başvuruların dava açma süresine etkisi İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda düzenlenmiştir. İdari Yargılama Usulü Kanunu madde 13'e göre idarî eylemlerden kaynaklı bir zararın tazminin istenebilmesi için tam yargı davası açmadan önce zararı tazmin etmekle yükümlü idareye başvuru yapılması gerekmektedir. İdarenin başvuruyu açık veya zımnen reddetmesi üzerine dava açılması mümkündür. Bu başvurunun belirlenen sürelerde yapılmaması, açılacak davanın süre aşımından reddine sebep olacaktır.

İlgili maddede başvuru süresi, ilgililerin idarî eylemi öğrenmelerinden itibaren 1 yıl ve her hâlükârda idarî eylem tarihinden itibaren 5 yıl ile sınırlanmıştır. İdareye başvuru sürelerinin geçmesinden sonra idareye yapılacak başvurunun reddi üzerine açılacak davalar, süre aşımı sebebiyle reddedilecektir. Bu sürelerin başlangıcına ilişkin zaman içerisinde içtihat geliştiren Danıştay⁴¹, Mesutoğlu kararına da yollamada bulunarak

⁴⁰ Danıştay 3 D, 5292/42, 21.1.2015 <www.lexpera.com.tr> Erişim Tarihi 23.7.2022

⁴¹ Danıştay'ın bu konudaki içtihadı için bkz. Serkan ÇINARLI and Kerim AZAK, 'Kamu Hastanelerinde Covid-19 Nedeniyle Zarar Gören Hastaların İdareye Başvuru Sürecinin Tartışılması (İYUK Madde 13 Kapsamında)' in Murat BATI and Sezai ÇAĞLAYAN (eds), Bir Küresel Salgın ve Hukuk: Covid-19 (Seçkin Yayınevi 2021) 259–269

mahkemeye erişim hakkına vurgu yapmıştır^{42, 43}. 1 yıllık sürenin başlangıcı için geçerli olan öğrenme fiilinin içeriğine ilişkin yapılan belirleme, süre aşımı bakımından yaşanan hakkaniyete aykırı durumları ortadan kaldırmıştır. Özellikle tıbbî uygulamadan doğan zararlarda sürenin başlangıcı için Danıştay, eylemin idarîliğinin ve zararın birlikte öğrenilmesini esas almıştır. Örneğin zarar öğrenilmiş, fakat eylemin idareden kaynaklandığı sonradan öğrenilmiş ise 1 yıllık sürenin başlangıcı bakımından sonraki tarih dikkate alınmıştır.

İdari Yargılama Usulü Kanunu madde 13'te 5 yıllık başvuru süresinin başlangıcı ise idarî eylemin gerçekleştiği tarih olarak belirlenmiştir. Ne var ki bu 5 yıllık sürenin başlangıcının, eylem tarihi olarak alınması mahkemeye erişim hakkının ihlâlüne neden olabilmektedir. Bu sebeple Danıştay, 5 yıllık sürenin başlangıcına ilişkin olarak da içtihat geliştirmiştir. Nitekim Danıştay, Mesutoğlu kararına yollama yaptığı bir kararında, 5 yıllık sürenin eylemin, idarenin eyleminin olduğunun ortaya çıkması ile başlayacağını belirtmiştir⁴⁴.

İdari Yargılama Usulü Kanunu madde 13 kapsamında verilen bir diğer kararda⁴⁵; Danıştay, zımnî ret süresinin ne zaman başlayacağı belirlemiştir. Karara göre zımnî ret süresi; dilekçenin, tazminat talebini değerlendirecek idarenin kayıtlarına girdiği tarihte başlayacaktır. Karara konu olaya ilişkin idare mahkemesi, zımnî ret süresinin tazminat talebini değerlendirmekle görevli olmayan Sağlık Bakanlığına yapılan başvuru ile başlayacağına karar vererek süre aşımından ret kararı vermiştir. Danıştay, idare mahkemesinin bu yorumunu da aşırı katı şekilci bulmuştur.

⁴² Danıştay 15 D, 245/1455, 7.3.2016 <www.lexpera.com.tr> Erişim Tarihi 23.7.2022; Danıştay 15 D, 9942/1698, 14.3.2016 <www.lexpera.com.tr> Erişim Tarihi 23.7.2022; Danıştay 15 D, 1071/3624, 4.6.2015 <www.lexpera.com.tr> Erişim Tarihi 23.7.2022

⁴³ Nitekim bu husus AİHM'nin bir kararına da konu olmuş ve Türk Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin, İYUK madde 13'e ilişkin yorumunun Sözleşmeyi ihlâl ettiği tespit edilmiştir, AİHM, Case of Eşim v. Turkey, Application No: 59601/09, 17.09.2013 <https://hudoc.echr.coe.int/eng> Erişim Tarihi 30.7.2022. Ayrıca ifade etmek gerekir ki Türkiye'de askeri mahkemeler, 2017 Anayasa değişikliği ile kaldırılmıştır.

⁴⁴ Danıştay 15 D, 689/3382, 28.5.2015 <www.lexpera.com.tr> Erişim Tarihi 23.7.2022

⁴⁵ Danıştay 15 D, 4241/3896, 31.5.2016 <www.lexpera.com.tr> Erişim Tarihi 23.7.2022

E. Adli Yargının Görevsizlik Kararı Üzerine Dava Açma Süresi

İdari yargının görevine giren, fakat adlî yargıda açılan davalarda dava açma süresi, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 9. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre adlî yargının, görev yönünden davanın reddi kararının kesinleşmesini izleyen 30 günden itibaren davacılar, idarî yargıda dava açabilir. Görevsiz yargı merciine başvuru tarihi, idarî yargı merciine başvuru tarihi olarak kabûl edilir.

İdari Yargılama Usulü Kanunu madde 9'da öngörülen 30 günlük süre, maddenin lâfzına göre görevsizlik kararının kesinleşmesini izleyen günden itibaren başlayacaktır. Bir başka ifade ile 30 günlük süre, kesinleşme kararı ilgiliye tebliğ edilmese de başlayacaktır. Fakat Danıştay; aksi yönde bazı kararları olmakla birlikte, bu 30 günlük sürenin, kesinleşme kararının ilgiliye tebliği ile başlayacağına karar vermektedir. Danıştay bu kararında da İdari Yargılama Usulü Kanunu madde 9'un aşırı şekilci yorumunun, mahkemeye erişim hakkını ihlâl edeceğini Mesutoğlu kararına da değinerek vurgulamıştır⁴⁶.

İdari Yargılama Usulü Kanunu madde 9'a ilişkin bir diğer husus ise adlî yargının görevsizlik kararı üzerine dosyanın, görevsizlik kararı veren adlî yargı mercii tarafından görevli idarî yargı merciine gönderilmesidir. Nitekim bu husus, Mesutoğlu kararına da konu olmuştur. Özellikle Mesutoğlu kararının da etkisi ile adlî yargının görevsizlik kararı sonrasında, adlî yargıya dosyanın gönderilmesi için yapılan başvurular Danıştay tarafından usûle uygun bulunmaktadır. Bir diğer ifadeyle Danıştay, kanunda belirtilmese de adlî yargı mercilerine dosyanın gönderilmesi için yapılan başvuruları İdari Yargılama Usulü Kanunu madde 9'a uygun bulmaktadır. Yine adlî yargı mercilerine dosyanın gönderilmesi için yapılan başvurunun tarihini, idarî yargı mercilerine başvurma tarihi olarak kabul etmektedir⁴⁷.

SONUÇ

Dava açma süresi, mahkemeye erişim hakkına getirilen önemli bir sınırlamadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, dava açma süresi ile getirilen bu sınırlamayı kabul etmektedir. Fakat usûl kuralı niteliğinde olan dava açma süresine ilişkin kuralların yorumu, Avrupa İnsan Hakları

⁴⁶ Danıştay 14 D, 16787/9669, 13.12.2012 <www.lexpera.com.tr> Erişim Tarihi 23.7.2022

⁴⁷ Danıştay 6 D, 7631/3480, 16.5.2013 <www.lexpera.com.tr> Erişim Tarihi 23.7.2022

Sözleşmesi'ne uygun olmalıdır. Türk idarî yargısında öngörülen dava açma sürelerinin kısalığı da dikkate alındığında bu kuralların yorumu, mahkemeye erişim hakkı bakımından önem arz etmektedir.

Çalışmanın bütününde de görüleceği üzere Mesutoğlu kararı ile usûl kurallarının yorumuna ilişkin ortaya konulan ilke, Türk idarî yargısını etkilemiştir. Bu etki o kadar büyüktür ki Türk Danıştay başta olmak üzere Türk idarî yargı mercileri, çeşitli kararlarında Mesutoğlu kararına yer vermiştir. Usûl kurallarının katı bir şekilde yorumlanmasının mahkemeye erişim hakkını ihlâl edeceğine değinen Danıştay, bu ilkeyi özellikle “dava açma süresi”ne ilişkin kuralların yorumunda kullanmıştır. Şu hususu da eklemek gerekir ki; Mesutoğlu kararının etkisi, sadece dava açma süresine ilişkin olmayıp, mahkemeye erişim hakkına ilişkin birçok usûle de ilişkindir. Son olarak, 2008 yılında verilen Mesutoğlu kararının, günümüzde hâlen Türk idarî yargılama usûlüne olumlu etkiler yapmaya devam ettiğini söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

AKBABA A, Right to Fair Trial in Turkish Administrative Justice System in the Light of European Human Rights Law (Legal Publishing 2016)

ÇINARLI S and AZAK K, ‘Kamu Hastanelerinde Covid-19 Nedeniyle Zarar Gören Hastaların İdareye Başvuru Sürecinin Tartışılması (İYUK Madde 13 Kapsamında)’ in Murat BATI and Sezai ÇAĞLAYAN (eds), Bir Küresel Salgın ve Hukuk: Covid-19 (Seçkin Yayınevi 2021)

DIJK P van and others (eds), Theory and Practice of the European Convention on Human Rights (4th edn, Intersentia Publishing 2006)

DURAN L, ‘İdari Kazada Dava Açma Müddeti’ (1945) 11 İstanbul Hukuk Mecmuası 238

FRANCIONI F, ‘The Rights of Access to Justice under Customary International Law’ in Francesco FRANCIONI (ed), Access to Justice as a Human Right, vol XVI/4 (Oxford University Press 2007)

GILIKER P, ‘Osman and Police Immunity in the English Law of Torts’ (2000) 20 Legal Studies 372

GÖLCÜKLÜ F, ‘Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde Adil Yargılama’ (1994) 49 Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 199

GÖZÜBÜYÜK AŞ and GÖLCÜKLÜ F, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması (10th edn, Turhan Kitabevi 2013)

HARRIS DJ, O’BOYLE M and WARBRICK C, Law of The European Convention on Human Rights (2nd edn, Oxford University Press 2009)

İNCEOĞLU S, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı (4th edn, Beta Yayıncılık 2013)

JAYAWICKRAMA N, The Judicial Application of Human Rights Law (2nd edn, Cambridge University Press 2017)

ÖZBUDUN E, Türk Anayasa Hukuku (19th edn, Yetkin Yayınları 2019)

REID K, A Practitioner’s Guide to the European Convention on Human Rights (2nd edn, Sweet & Maxwell 2004)

SCHABAS WA, The European Convention on Human Rights (Oxford University Press 2015)

TÜRMEEN R, ‘Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde Adil Yargılanma Hakkı’ İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Adli Yargı Sempozyumu (TBB Yayınları 2004)

ULER Y, ‘Yönetsel Yargıda Dava Süresi’ I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi Birinci Kitap (Danıştay Yayınları 1991)

VITKAUSKAS D and DIKOV G, Protecting The Right To A Fair Trial Under The European Convention On Human Rights (2nd edn, Council of Europe 2017)

WHYTOCK CA, ‘Foreign State Immunity and The Right to Court Access’ (2013) 93 Boston Law Review 2033

ZUPANCIC BM, ‘Access to Court as a Human Right According to the European Convention of Human Rights’ (2000) 9 Nottingham Law Journal 1